

Spår av ett gravfält i Möljesta

L2003:3825, L2003:3571 m.fl.
Möljesta 1:2, 1:4 och S:2
Muktorp socken
Köpings kommun
Västmanland
Sabina Larsson

ARKEOLOGGRUPPEN I ÖREBRO AB

Radiatorvägen 11, 702 27 Örebro

Telefon 019-609 04 10

www.arkeologgruppen.se

arkeologgruppen@arkeologgruppen.se

*Översiktskarta över Västmanlands län med platsen
för schaktningsövervakningen markerad i rött.*

© 2021 Arkeologgruppen AB

Arkeologgruppen rapport 2021:22

Författare Sabina Larsson

Kvalitetsgranskning Tomas Ekman

Grafisk form Sabina Larsson

Omslagsfoto Disig morgon i Möljesta. Foto från norr.

Foto Arkeologgruppen AB om inte annat anges i figurtexten.

Upphovsrätt, om inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.

Villkor finns tillgängliga på <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv>

Fastighetskartan: © Lantmäteriet Dnr: R50223371_200001

Terrängkartan, samt GSD-Översiktskartan: Lantmäteriet (CC0)

ARKEOLOGGRUPPEN AB, RAPPORT 2021:22

ARKEOLOGISK UNDERSÖKNING
I FORM AV SCHAKTNINGSÖVERVAKNING

Spår av ett gravfält i Möljesta

L2003:3825, L2003:3571 m.fl.

Möljesta 1:2, 1:4 och S:2

Muktorp socken

Köpings kommun

Västmanland

Sabina Larsson

Lst dnr 431-3740-2020

Tekniska och administrativa uppgifter

Län	Västmanland
Kommun	Köping
Landskap	Västmanland
Socken	Munktorp
Fastigheter	Möljesta 1:2, Möljesta 1:4 och Möljesta S:2
Fornlämningsnummer	L2003:3825, L2003:3571, L2003:4211, L2021:1613
Lämningsstyp	Gravfält, hög, stensättning
Datering	Yngre järnålder

Typ av undersökning	Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning
Länsstyrelsens beslutsdatum	2020-07-01
Länsstyrelsens diarienummer	431-3740-2020
Uppdragsnummer i Fornreg	202001455
Arkeologgruppens projektnummer	P20053

Projektledare	Sabina Larsson
Fältpersonal	Sabina Larsson

Undersökningstid	November 2020
Undersökt yta	200 m ² eller 295 löpmeter
Inmätningsteknik	RTK-GPS
Koordinatsystem	SWEREF 99 TM
Höjdsystem	RH 2000

Arkiv

Arkivmaterial förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Digitalt arkiv

Digitala data förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Fynd

Inga fynd tillvaratogs.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	5
Inledning	5
Bakgrund och kulturmiljö.....	7
L2003:3596	7
L2003:4280	7
L2003:3596	7
Syfte och målgrupper.....	8
Metod och genomförande.....	8
Resultat.....	10
Tolkning.....	16
Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen	16
Referenser	17
Bilagor	18

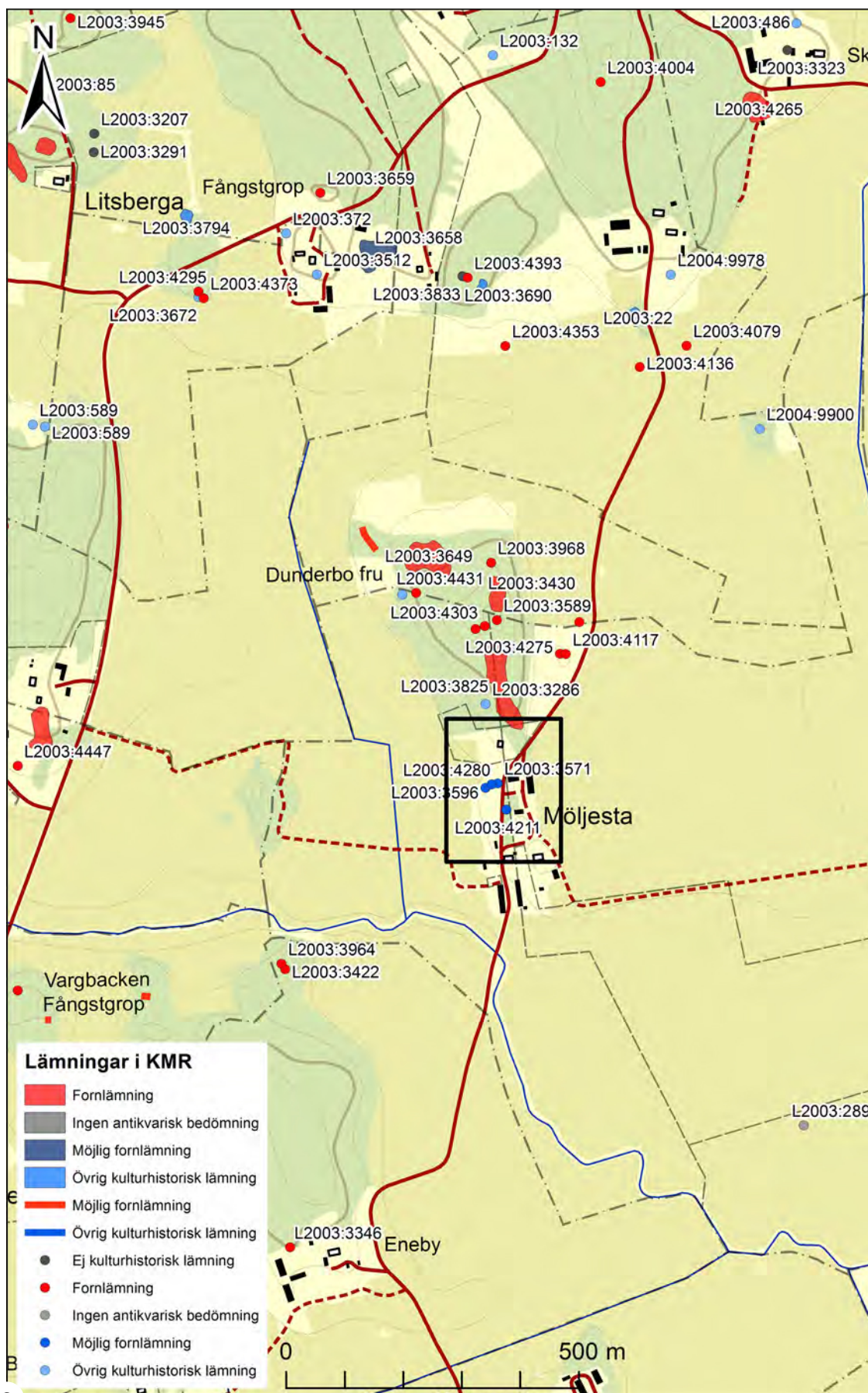
Figur 1. Karta  ver Köping med platsen f r schaktningsövervakningen markerad med svart ring. Skala 1:250 000.

Sammanfattning

Arkeologgruppen AB har i november 2020 genomfört en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning i Möljesta i Köpings kommun, Västmanlands län. Uppdraget utfördes i samband med att Mälarenergi Elnät AB schaktade inför nedläggandet av ny lågspänningskabel inför en kommande nyanslutning. Vid schaktningen framkom en anläggning som utgörs av ett brandlager innehållande ett fåtal fragment av brända ben, samt resterna av en överbyggnad av sten. Tillsammans med närliggande fornlämningar, en möjlig hög och fyra möjliga stensättningar, har anläggningen förmodligen utgjort ett sammanhängande gravfält som med tiden röjts undan. Anläggningen har daterats genom ^{14}C till vendel–vikingatid, registrerats i Kulturmiljöregistret och fått lämningsnummer L2021:1613.

Inledning

I samband med schaktningsarbeten i Möljesta, Köpings kommun i Västmanlands län, har Arkeologgruppen AB genomfört en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning. Schaktningen genomfördes med anledning av nedläggandet av ny lågspänningskabel samt installation av nytt kabelskåp inför en kommande nyanslutning. Beslutande i ärendet var Länsstyrelsen i Västmanlands län och uppdraget bekostades av Mälarenergi Elnät AB. Fältarbetet utfördes i november år 2020.

Figur 2. Karta över Möljesta med registrerade lämningar i kulturmiljöregistret. Skala 1:10 000.

Bakgrund och kulturmiljö

I Möljesta, beläget mellan Köping och Munktorp i Västmanlands län, har en tomt nyligen avstyckats i syfte att uppföra ett nytt bostadshus. I samband med avstyckningen utförde Arkeologgruppen en arkeologisk utredning i november 2019, inga fornlämningar påträffades då (Larsson 2020).

Norr om vägen, öster om den nuvarande bebyggelsen och den avstyckade tomten, ligger gravfältet L2003:3825. Här finns ett 30-tal lämningar som utgörs av 5 högar och cirka 25 runda stensättningar. Högarna är 5–10 meter i diameter och 0,5–1,2 meter höga. Stensättningarna är 3–8 meter i diameter och 0,1–0,4 meter höga. Flera av lämningarna är yt- och kantskadade.

Söder om gravfältet ligger ytterligare några lämningar, alla bedömda som möjlig fornlämning. De utgörs av en hög och tre stensättningar. Den möjliga högen L2003:3571 är enligt uppgifter i Kulturmiljöregistret (KMR) 10 meter i diameter och 1,1 meter hög. I ytan finns enstaka stenar, 0,2 meter stora. Högen är skadad av genomfartsvägen och bevuxen av två tallar. I kanten där vägen skär högen påträffades två bitar finmagrad svartbrun keramik vid inventeringstillfället.

Direkt väster om högen ligger två möjliga stensättningar, L2003:4280 och L2003:3596. De är 4–5 meter i diameter, 0,2–0,3 meter höga och övertorvade. På östra sidan vägen ligger ytterligare en möjlig stensättning, L2003:4211. Den är 5 meter i diameter och 0,3 meter hög samt övertorvad. I inventeringsboken i KMR noteras att lämningarna kan utgöra ett sammanhängande gravfält som skadats av tåktverksamhet.

Figur 3. Lämningarna L2003:3596, L2003:4280 och L2003:3596.
Foto från söder.

Syfte och målgrupper

Syftet med undersökningen var att dels förhindra att fornlämning skadas, dels att med ett vetenskapligt arbetssätt dokumentera framkomna anläggningar. Målgrupper är i första hand Länsstyrelsen och företagaren.

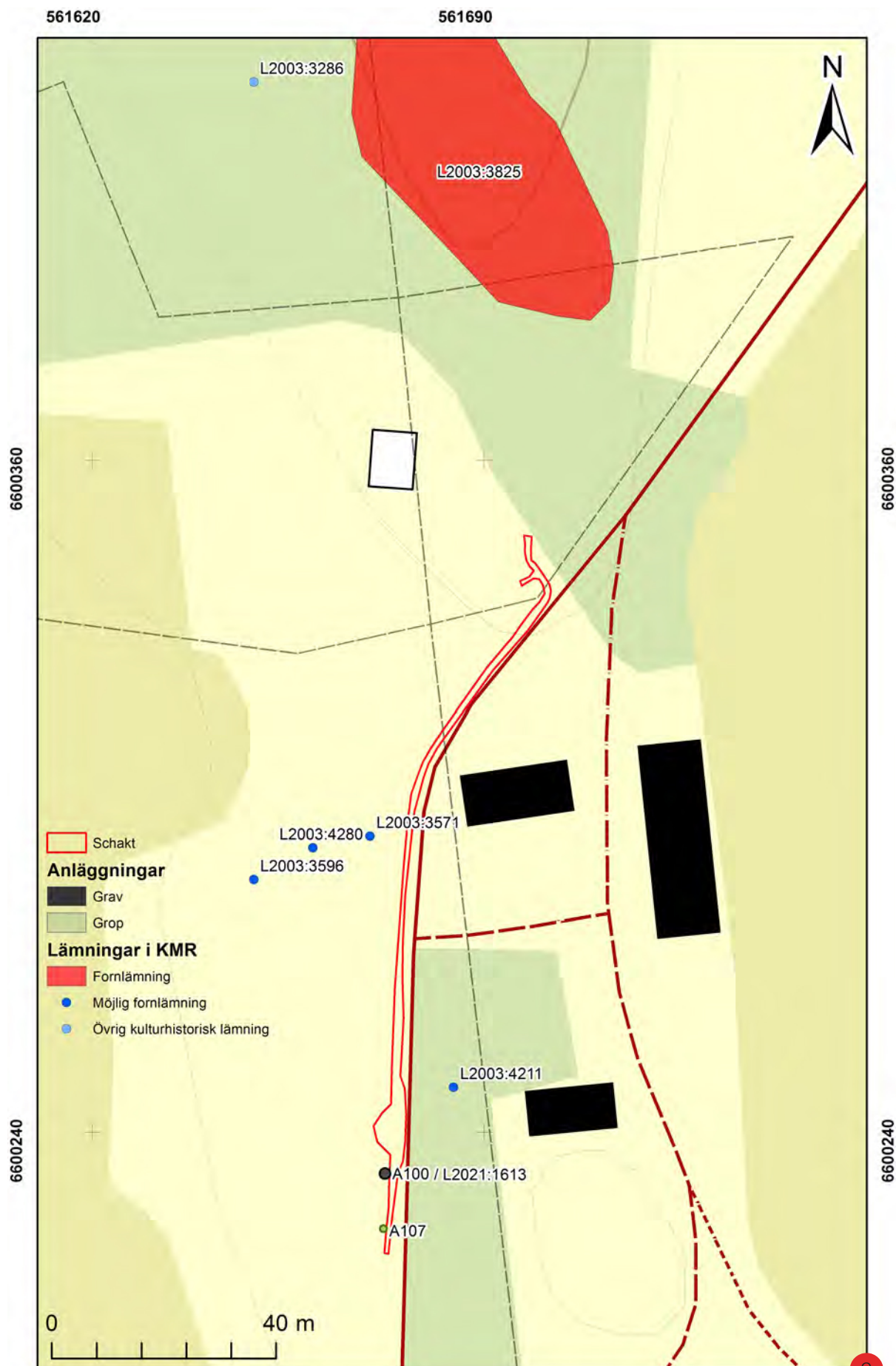
Metod och genomförande

Undersökningen genomfördes i samband med Mälarenergis ordinarie schaktning. Schaktet grävdes från ett befintligt kabelskåp i söder, beläget på västra sidan om vägen som löper genom Möljesta, vidare norrut och anslöt till en redan nedlagd ledning i höjd med gravfältet L2003:3825. Schaktet grävdes skiktvis ner till 0,7 meters djup med en skopbredd på 0,5 meter. Vid ett ställe utvidgades schaktet åt väster då en berghäll framkom. Då hällen visade sig vara stor beslutades att inte utöka schaktet mer utan istället lägga kabeln i ett rör över hällen, detta för att undvika större markingrepp.

Vid högen L2003:3571 grävdes schaktet i vägen för att göra så lite ingrepp i lämningen som möjligt. Denna del av schaktet återfylldes med makadam för att förstärka vägbanan och undvika sättningar.

Schaktet, påträffade anläggningar samt lämningarna L2003:3571, L2003:4280 och L2003:3596 mättes in med RTK-GPS, beskrevs och foto-graferades. De anläggningar som framkom handgrävdes med skärslev och ritades därefter i profil i skala 1:20. Endast de delar av anläggningarna som var belägna inom schaktet undersöktes och togs bort, övriga delar kvarligg. Se Resultat-delen för en mer utförlig beskrivning. I A100 samlades ett kolprov in för datering. Hela schaktet grävdes ner till steril undergrund som bestod av flammig orangebeige siltig lera.

Efter att schakt och anläggningar dokumenterats fylldes det igen, delvis av de jordmassor som grävts ur, men även makadam och singel för att skapa stabilitet åt vägen.

Figur 4. Schaktplan med påträffade anläggningar. Skala 1:1000.

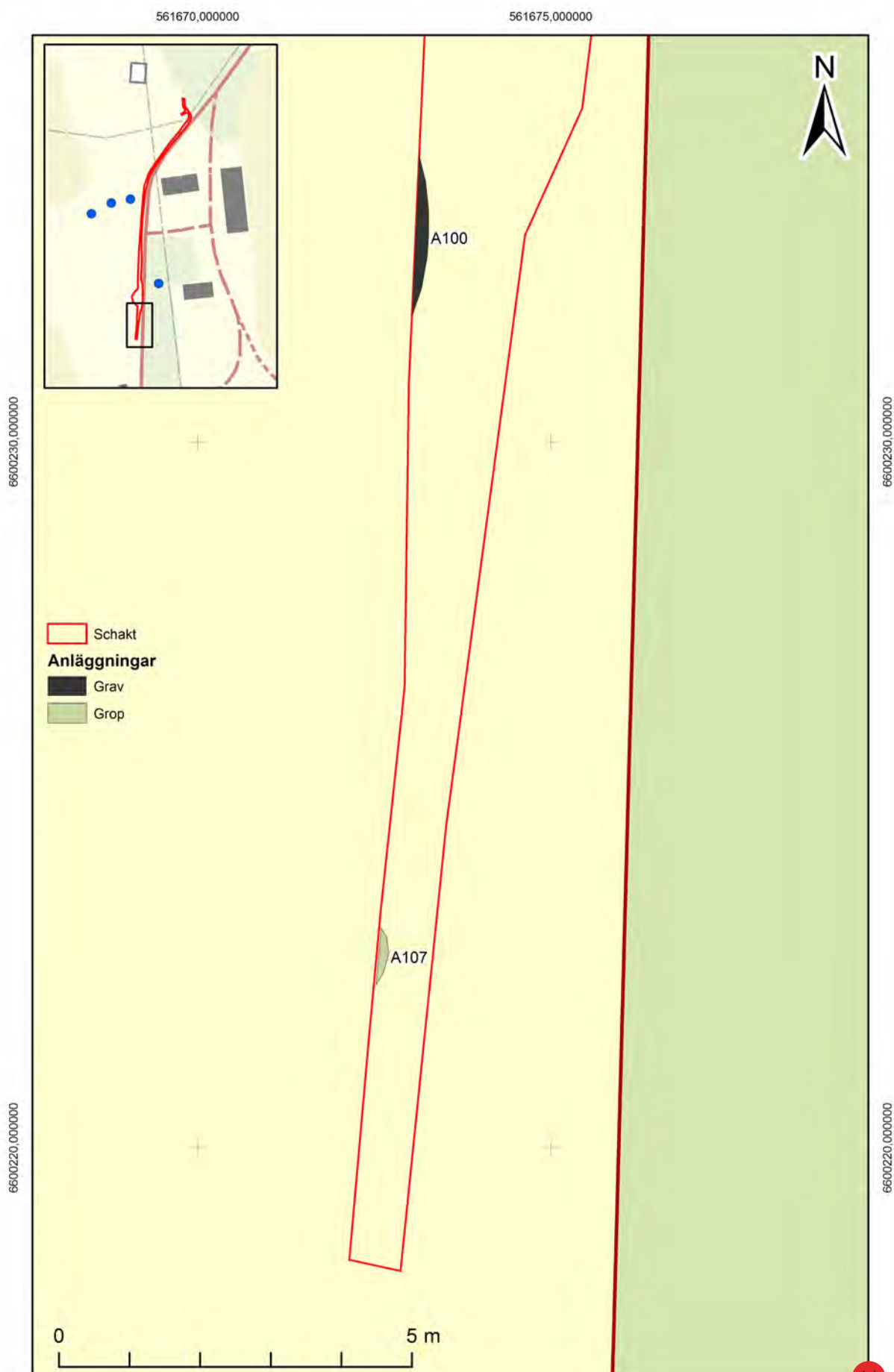
Resultat

Schaktningen inleddes i söder där kabeln skulle ansluta till ett redan befintligt kabelskåp. Schaktet grävdes strax väster om den befintliga vägen som passerar genom Möljesta. Ganska direkt påträffades gropen A107 på 0,4 meters djup, under matjorden. Den var 0,8 meter bred, 0,3 meter djup och stack in ca 0,15 meter i schaktet. Den del av gropen som var belägen inom schaktet undersöktes innan schaktningen fortskred. Fyllningen bestod av finkornig homogen mörkbrun silt med enstaka sten, ej skärvig eller skörbränd. Inget kol eller sot förekom. Mot botten av gropen fanns en mörkgrå grusig silt. Huvuddelen av anläggningen kvarligger väster om schaktet.

Cirka 9 meter norr om A107 fanns en samling spräng- och röjningssten. Majoriteten av dem var mellan 0,5–0,7 meter stora men flertalet var upp emot 1,3 meter i diameter. Stenarna och blocken låg i matjordslagret som var märkbart tjockare i den här delen av schaktet, 0,5–0,6 meter. Här fick maskinen vissa svårigheter att flytta de största blocken med den smala skopan då flera av dem låg djupt ner i matjorden. Under stenarna framkom en lager, A100, som var 2,40 meter långt och stack ut 0,05–0,10 meter i schaktet. Då ett av blocken gått ner i anläggningen och rört upp lagret beslöts att undersöka och dokumentera den skadade delen.

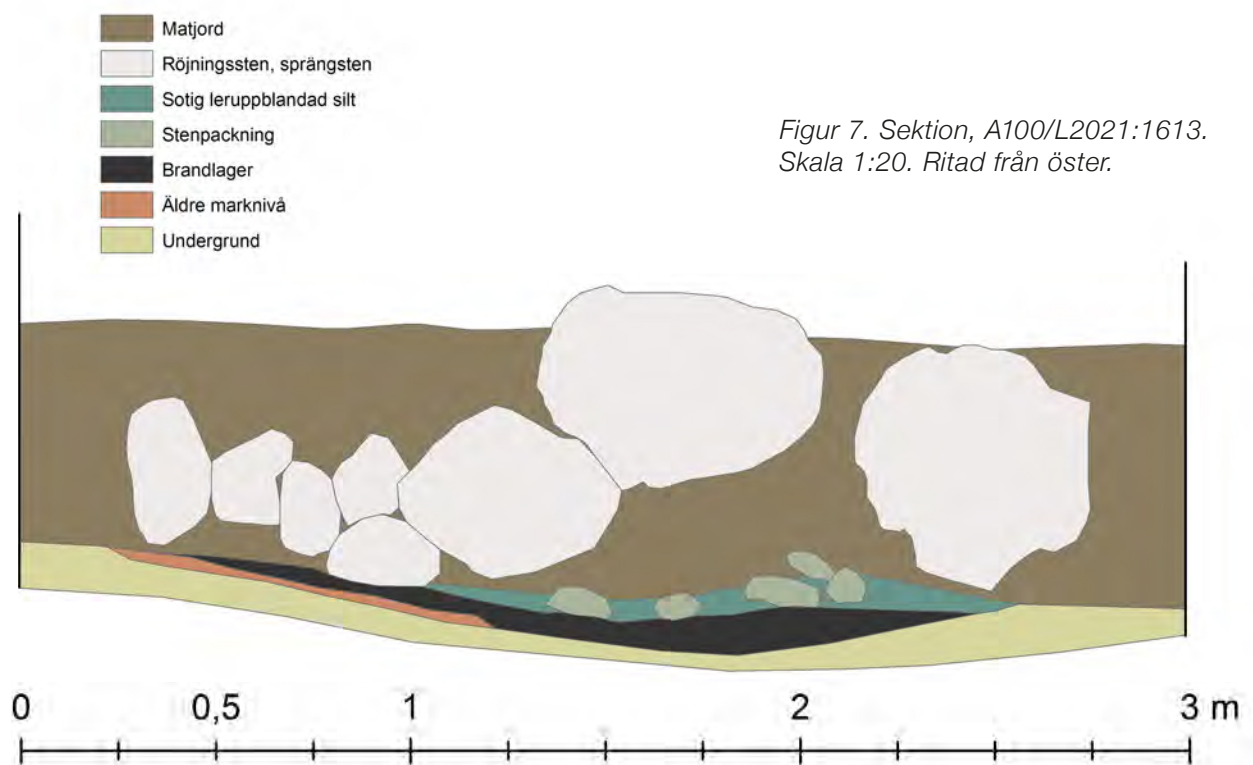

Figur 5. Spräng- och röjningsstenen som plockades bort vid schaktningen. Under framkom A100. Foto från söder.

Figur 6. I den södra delen av schaktet framkom anläggningarna A107 och A100.
Skala 1:80.

Lagret var 0,03–0,08 meter tjockt och bestod av kraftigt sotig silt, innehållande rikliga mängder kol, ett fåtal skörbrända stenar och 4 små fragment brända ben. I den norra delen fanns rester av en stenpackning bestående av en handfull stenar i storleken 0,10 meter i ett lager av sotig leruppblandad silt. Under brandlagret framkom en äldre markhorisont i den södra delen, i norr låg anläggningen direkt på undergrunden. I sektionen dokumenterades anläggningen, se figur 7. Ett kolprov från brandlagret har daterats till 676–877 e.kr, det vill säga vendeltid/vikingatid. Den del av anläggningen som framkom inom schaktet har undersökts och tagits bort, huvuddelen kvarliggjer dock direkt väster om schaktet. Anläggningen har registrerats som fornlämning i KMR och fått lämningsnummer L2021:1613.

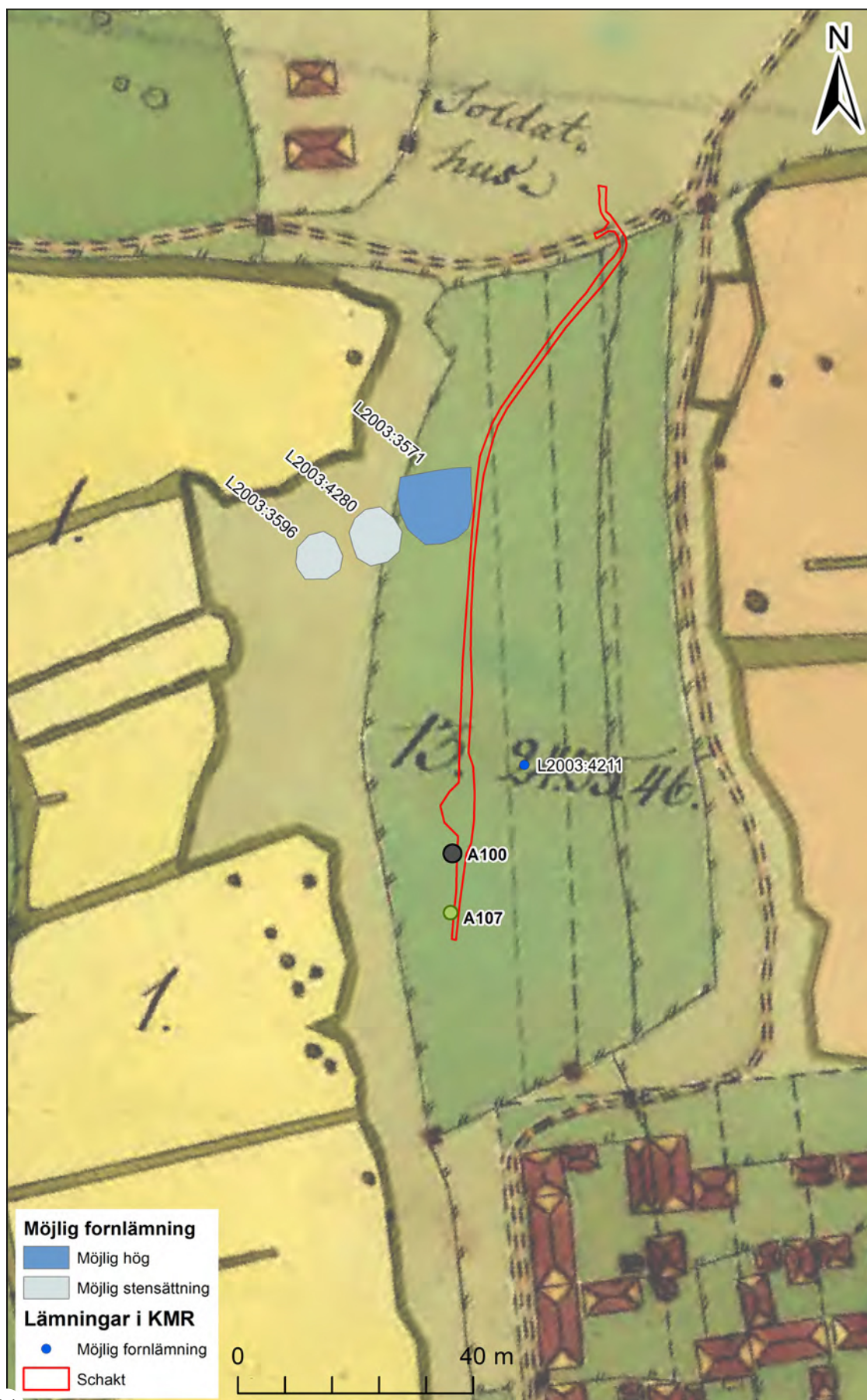

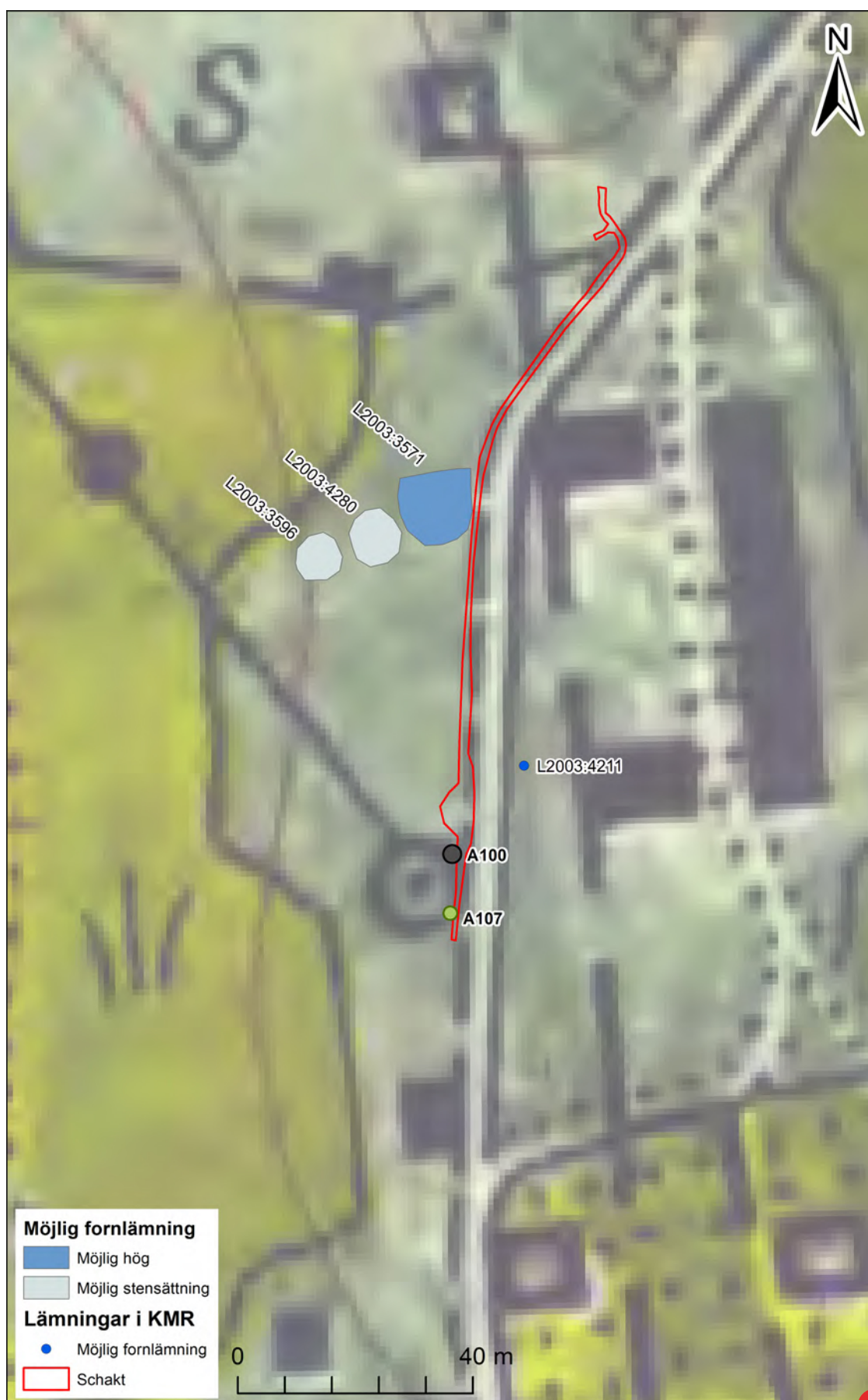
Figur 8. Spräng- och röjningsstenen som plockades bort vid schaktningen. Under framkom A100. Foto från söder.

Schaktningen fortsatte därefter mot norr. Strax söder om den möjliga högen L2003:3571 leddes schaktet österut och grävdes så långt in i vägen som var möjligt. Högen var påtagligt skadad i vägkanten och var delvis bortschaktad. Inga spår av den ursprungliga lämningen framkom, de massor som grävdes upp bestod endast av väggrus, bärlager och matjord.

Schaktet fortsatte sedan österut, på norra sidan vägen, för att sedan svänga norrut i riktning mot det nya bostadshuset där kabeln anslöt till en redan befintlig ledning. Ett mindre sidoschakt grävdes där kabelskåpet skulle stå. Denna del av schaktet innehöll inga äldre massor eller anläggningar.

Figur 9. Storskifteskartan från år 1760. Notera markeringarna i åkermarken sydväst om schaktet. Skala 1:1000.

Figur 10. 1926 års karta. Skala 1:1000.

Tolkning

Den anläggning som framkom i den södra delen av schaktet, A100, har sannolikt utgjort en stensättning vars överbyggnad delvis rensats bort. Endast ett fåtal av stenarna i packningen kvarlåg, i den södra delen fanns bara brandlagret bevarat. Eftersom så pass lite av anläggningen undersöktes är det svårt att utröna det generella skadeläget, möjligen är den delen som kvarligger bättre bevarad. Spräng- och röjningsstenen som låg ovanpå anläggningen var tydligt avgränsade och utgjorde ingen överbyggnad, däremot kan några av de mindre stenarna ursprungligen ha kommit från A100. Den ekonomiska kartan från år 1926 visar en kraftledning som gått ned i en transformatorstation alldeles intill vägen. Möjligen har röj- och sprängstenarna lagts upp i samband med uppförandet av denna.

På storskifteskartan från år 1760 syns hur vägen, som idag ligger inom gårdsbebyggelsen, behållit sin ursprungliga sträckning. Väster om den går dagens moderna genomfartsväg. Enligt kartans beskrivning nyttjades området som kalvhagar. Ytterligare lite västerut, i åkermarken, finns flera markeringar som skulle kunna utgöra röjningsrösen eller stensättningar. Den påträffade anläggningen A100 kan alltså, tillsammans med lämningarna L2003:3596, L2003:4280, L2003:4211 och L2003:3596, ha utgjort ett större sammanhängande gravfält som med tiden röjts undan för att göra plats för åker- och hagmark. Dateringen av A100 stämmer väl överens med den generella fornlämningsbilden i området.

Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen

Syftet med undersökningen var att dels förhindra att fornlämning skadas, dels att med ett vetenskapligt arbetssätt dokumentera framkomna anläggningar.

Vid schaktningen framkom en tidigare okänd lämning som inte var synlig ovan mark, denna har registrerats som fornlämning i KMR. Uppdraget har genomförts inom budget och i övrigt följt undersökningsplanen.

Referenser

Tryckta källor

Larsson, S. 2020. *Utredning i Möljesta. Arkeologisk utredning, Möljesta 1:4 och Möljesta S:1, Munktorp socken, Köpings kommun, Västmanland.* Arkeologgruppen rapport 2020:06

Historiska kartor

Lantmäteristyrelsens arkiv:

1760. Storskifte, Möljesta nr 1. Munktorps socken. Akt T38-42:1.

Rikets allmänna kartverks arkiv:

1962. Ekonomiska kartan. Bladhamn Munktorp. Akt J133-11gd0d64.

Bilagor

Bilaga 1. Anläggningstabell

A-nr	Typ	Storlek (m)	Beskrivning
A100	Grav Stensättning?	2,40x0,15x0,08	Brandlager tillhörande stensättning(?). Framkom under större röj- och sprängsten. Brandlagret består av en kraftigt sotig silt med rikliga mängder sot och kol, samt enstaka skörbrända stenar. Fyra små fragment, >1 cm, av brända ben framkom i lagret. Ovan finns en fragmentatisk stenpackning bestående av stenar i storleken 0,10 meter, liggande i ett lager av sotig leruppblandad silt. Huvuddelen av anläggningen kvarligger väster om schaktet.
A107	Grop	0,8x0,15x0,3	Framkommer under matjorden. Fyllning av homogen mörkbrun silt som mot botten övergår i en mörkgrå grusig silt. Rundad bottenform. Anläggningen kvarligger delvis väster om schaktet. Möjligen hör gropen ihop med den kraftledning som tidigare funnits här.

Uppsala 2021-03-10

UPPSALA
UNIVERSITET

Ångströmlaboratoriet
Tandemlaboratoriet

Kol-14 gruppen

Besöksadress:
Ångström Laboratoriet
Lägerhyddsvägen 1

Postadress:
Box 529
751 20 Uppsala

Telefon:
018 – 471 3124

Telefax:
018 – 55 5736

Hemsida:
<http://www.tandemlab.uu.se>

E-post:
radiocarbon@physics.uu.se

Sabina Larsson
Arkeologgruppen i Örebro AB
Radiatorvägen 11
702 27 ÖREBRO

Resultat av ^{14}C datering av träkol från Salem, Södermanland. (p 3400)

Förbehandling av träkol:

1. Synliga rottrådar borttages.
2. 1 % HCl tillsätts (10 h, under kokpunkten) (karbonat bort).
3. 1 % NaOH tillsätts (10 h, under kokpunkten). Löslig fraktion fälls genom tillsättning av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olöslig del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.

Före mätningen av ^{14}C -innehållet i acceleratoren förbränns det tvättade och intorkade materialet, surgjort till pH 4, till CO_2 -gas som i sin tur grafiteras genom en Fe-katalytisk reaktion. I den aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

RESULTAT

Labnummer	Prov	$\delta^{13}\text{C}\text{‰ V-PDB}$	^{14}C ålder BP
Ua-69079	Möljesta A100	-24,0	1 248 ± 28
Ua-69080	Rönninge PK169	-29,5	342 ± 28

Med vänliga hälsningar

Lars
Beckel

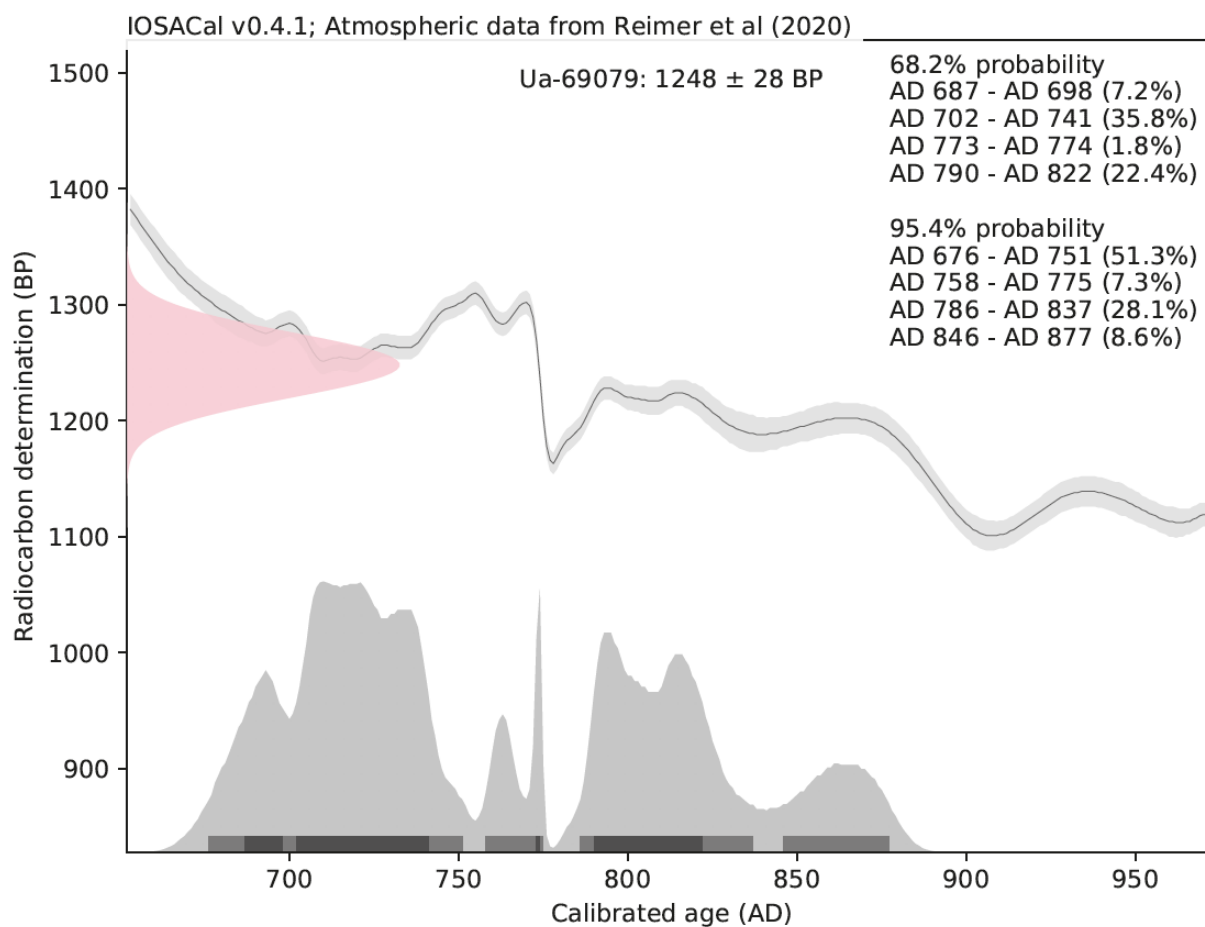
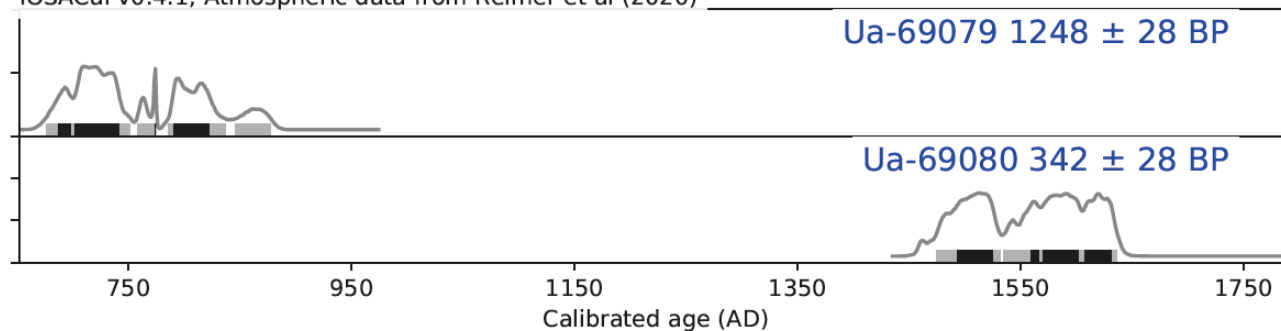
Daniel Primetzhof/Lars Beckel

Digitally signed by
Lars Beckel

Date: 2021.03.11
12:54:50 +01'00'

Kalibreringskurvor

IOSACal v0.4.1; Atmospheric data from Reimer et al (2020)

Arkeologgruppen AB

RAPPORT 2021:22

